nu, op zijn terugreis naar Ternate, bezoekende, meldt hij dit er woordelijk van: „Waar gij kunt en hoe dan ook, steunt met al je kracht Dr. Scheurer, die meer dan 1000 patiënten te verzorgen heeft. Het stroomt naar hem toe. Overal wordt hij als de hulpvaardige *Calvinist* geroemd.

Dat de kerken niet aarzelen hem krachtdadig te steunen met een collega en met zendelingen. Hij is een uitverkoren vat, dien God de Heere voor groote dingen gebruiken wil, en een eere zal zijn voor de Kerken in Holland. Vergeet vooral niet, waar je kan en mag, dien Apostel, want dat is hij, bekendheid te verschaffen.

Laat vooral *Dr. Kuyper* weten dat het een man is, die alle vertrouwen verdient. Dat op Java rijk en arm hem op de handen draagt en dat er, tijdens mijn verblijf ten zijnent, patiënten naar hem toestroomden uit 3 *Residentiën*. Heeft hij al hulp? Er moet minstens nog een *zend. Arts* en een *gewoon zendeling* bij. Jonge mannen uit den gegoeden burgerstand, die twee handen hebben en een hart dat in den Heere Jezus geborgen is, zijn daar op hun plaats. Denk er aan mijn waarde! dat ik veel gezien, veel opgemerkt en weinig gesproken heb. Ik schrijf je in tegenwoordigheid des Heeren dit bovenstaande."

Er is alzoo geen quaestie of we staan hier voor een aanvankelijk *geslaagde* zaak, en het is nu maar te hopen, dat er nu dan ook worde doorgetast, allereerst door in den zak te tasten.

Elke gift mits aanvankelijk niet onder de *f* 500 zal ons welkom zijn. Later zal er wel door al de kerken voor den Medischen dienst geld worden gevraagd, maar dat moet dan zijn voor een *tweede* Hospitaal.

Dit *Petronella*-Hospitaal blijve een *extra*.

Onze Eeredienst.

XXII.

Uit het aangevoerde volgt, dat 1°. een ceremonieel kleed, in den zin van wat de priester van Israel aantrok, in Christus' kerk onbestaanbaar is; 2°. dat een soort uniform opdat men onderkend worde, overbodig is te achten; 3°. dat een symbolisch gewaad veelzeggend en geoorloofd kan zijn, mits het in Christus' kerk niet *tot onderscheiding* diene, en dus voor allen gelde; en 4°. dat een kleed der voegzaamheid, der betamelijkheid en der gepastheid, ter uitbanning van de heerschappij der mode, in *menig* opzicht aanbeveling zou verdienen.

Toch niet in alle opzichten.

Gelijk men weet is door onderscheidene anabaptistische sekten zulk een kleed der voegzaamheid in zwang gebracht, en nu nog ziet men in Engeland menige Kwakersche juffrouw in zulk een gewaad omloopen. Ook is het soort van uniform dat het Heilsleger aantrekt, een kleed dat onder deze rubriek thuis hoort, ook al is het meer in het oog loopend.

Bij deze doopersche sekten was het zeer zeker op deftigheid en gepastheid aangelegd, en zelfs in de muts droegen de vrouwen een tooisel, dat van de „muts met de Gereformeerde geut" onderscheiden was. En natuurlijk was dit geen ambtskostuum, want ambten kenden de doopers niet, maar een kleed dat voor allen gold.

Juist daardoor echter werd het toen weer een *kleed der onderscheiding*, nu niet om clerus van leeken, maar om „de gemeente" van „de wereld" te onderscheiden.

Voor de wereld de pracht en de overdadige weelde, voor de gemeente der heiligen het sober, en haast somber, gewaad. Het was toch zoo voor mannen als vrouwen, geheel zwart, of hoogstens grauw en donkergrijs. En nu ontkennen we niet, dat dit voor bejaarde vrouwen en mannen soms uiterst deftig en net stond, maar het was toch juist het omgekeerde van wat de eerste Christenen vaak symbolisch uitdrukten.

Die eerste Christenen kozen, als ze zulk een gewaad droegen, veeleer *het wit*, ter uitdrukking van wat de Schrift ons spreekt van „het witte lijnwaad der heiligen."

Waar ook in de Heilige Schrift een kleed der heiligheid voorkomt, is het altoos blank van tint. In witte, blinkend blanke gewaden verschijnen de engelen, is de Christus op Thabor gezien, en zag Johannes op Pathmos de verlosten daarboven.

Geen twijfel dan ook, of nu nog, zou het éénig symbolisch gewaad voor de geloovigen, juist niet het zwarte, maar het blank witte gewaad zijn.

Zwart is de kleur der somberheid, die bij de onder schuld bedolvenen past. Zwart trekt aan wie rouwt, wie treurt, wie somber en pessimistisch gestemd is.

De geloovigen daarentegen, die juichen in de verworvene verlossing, zijn noch somber noch droef gestemd, maar voor zooveel ze gelooven, en zich de vrucht van Christus' kruisverdiensten hebben toegeeigend, gaan ze aanstonds uit het: „Ik ellendig mensch," in het: „Ik dank God door Jezus Christus mijnen Heere," over.

Wilde men dus zijn belijdenis ook in zijn gewaad uitdrukken, zoo zou dit gewaad hagelwit en blank moeten zijn, als uitdrukking van de verworven verlossing. Doch dan zou hierin ook zoo groote geloofsverzekerdheid liggen uitgesproken, dat men daarom het weer *niet* zou durven aantrekken, dat de minst fijngevoelige het 't eerste om de schouders zou hangen, en dat maar al te dikwijls het hart vloeken zou tegen het gewaad dat men droeg. Alleen als kerkelijk gewaad, d. i. in de kerk, mits ook daar alleen gedragen, zou het gelden kunnen. Gedragen ook op straat en in anderer omgeving, zou het in strijd geraken met de werkelijkheid, en leiden tot valsch vertoon.

Het gewaad en de kleedij der doopersche sekten daarentegen was in zijn zwart uitdrukking van den weerzin, waarmeê deze heiligen nog in de wereld verkeerden. Zij wilden niet meer geacht worden tot die wereld te behooren. De aarde was hun een kerker, en daarom trachtten enkelen hunner een eigen hemelsch koninkrijk in die wereld op te richten.

De naaktlooperij te Amsterdam ging dan ook, hoe vreemd het schijne, uit van geheel dezelfde gedachte.

Te Amsterdam ging men naakt loopen, omdat men zich van zonde verlost gevoelde, en deswege het kleed als bedeksel der schaamte niet meer noodig keurde. Dat kleed der schaamte was gepast voor de beschaamde wereld, die nog in haar zonde lag, maar was ongepast voor wie uit die wereld was overgezet in het hemelsch paradijs. In dat paradijs voegde het vleeschelijk gewaad, waarmeê God zelf in de schepping den mensch bekleed had. Anders niet.

Maar ditzelfde kon men nu ook uitdrukken door in het zwart te verschijnen. Dan toch sprak men evenzoo de scheiding tusschen zich en de booze wereld uit. Men rouwde over haar zonde en protesteerde tegen haar blinkend feestgewaad.

Juist die grondgedachte is intusschen niet die der Gereformeerden, die van een soortgelijke afscheiding en mijding van de wereld niet weten wilden.

De Gereformeerden ontweken de wereld niet, maar gebruikten de wereld als niet gebruikende. En daar nu de kleedij niet tot het geestelijk, maar tot het burgerlijk leven behoort, moest hier de heerschappij gelden niet van de particuliere genade, maar van de gemeene gratie, die aan de wereld met de geloovigen gemeen was.

Voor hen kwam het veeleer aan op de rechte onderscheiding tusschen gebruik en misbruik, en steeds heeft het daarom onder de Gereformeerden als regel gegolden, dat men zich kleedde zooals andere menschen zich kleedden, maar zonder te vervallen in pronkzucht en ijdelheid.

Er moest waardigheid, er moest voegzaamheid in de kleedij spreken, en toch moest men zich niet in het oog loopend van anderen onderscheiden. Hierin lag geen voorkeur voor het zwart. Alle kleuren zijn van God, en in niet één kleur ligt zonde. Maar gelijk men de deftige vrouw van fijnen smaak ook nu nog gemakkelijk onderkent van den pronkzuchtigen wansmaak der ijdelheid, zoo wisten onze Gereformeerde vaderen en moeders een edeler, fijner smaak in hun kleeding te verwezenlijken, dan men meest buiten hun kring vond.

De vrouw van adel en de vrouw van den parvenu onderkent men nu nog op het eerste gezicht, juist daardoor dat de eerste een *gekuischten*, de tweede een *valschen* smaak heeft. En overmits het Calvinisme niet tegen maar voor de kunst koos, zocht het Calvinistische volk ook in zijn kleedij zijn hooger adel door edeler smaak te openbaren.

Niet door een begraven van het schoon onder het rouwkleed, maar door een openbaren van het wezenlijk schoon in *edeler* kleurenmenging en *zuiverder* snit.

Ook thans zal daarom ons Gereformeerde volk wel doen, als het dezen weg der edele soberheid bewandelt, en zoo men vooral bij het opgaan naar Gods huis zich onthoudt van het aantrekken van gewaden en het zich tooien met hoofddeksels, die tegen den eisch van het door eenvoud schoone ingaan; en onze huismoeders zullen goed doen, zoo ze deze edeler ontwikkeling van den smaak bij haar kinderen en dienstboden bevorderen.

Al wat opzichtig, te bont en te samengesteld is, moet gemeden worden. De mensch moet geen kapstok zijn, waaraan een kleed wordt rondgedragen, maar een gekleed *mensch*.

Hieruit volgt dan vanzelf, dat ook wie dienst doet in de vergadering der geloovigen, het veiligst gaat met naar dezen zelfden regel te handelen. Dat enkele predikanten, die vóór de Doleantie, jarenlang gewoon waren in een toga te prediken, die gewoonte aanhielden, is alleszins begrijpelijk, en zoo ze in hun consciëntie verzekerd zijn, dat hier geen clericaal adertje onder loopt, volstrekt niet af te keuren.

Maar wie er niet aan gewoon was, wenne zich die gewoonte niet aan, en grijpe nog veel minder naar den geheel verouderden steek, maar kleede zich gewoon en eenvoudig. Een eenvoud, die in nog beter smaak uitkomt bij de gesloten, gekleede jas, met witte das, dan in den open rok met lang vest.

Dit laatste gewaad toch is wansmakig. Die weggesneden panden, die als zwaluwstaarten uithangen, doen niets. Ze drukken niets uit. Ze bedekken niets. Ze zijn zinloos. En met het witte hemd dat breed uit het uitgesneden vest uitwringt, is deze kleeding zelfs opzichtig, als alle anderen gewoon gekleed zijn.

Toch versta men wel, dat in dit alles middelmatige dingen aan de orde zijn. Gekleede jas of rok zijn beide bruikbaar, ook, mits als nawerking van een vroeger verleden, de nog onversleten toga. Want ook hier zit het kwaad nooit in het gewaad dat stof is, maar in het menschelijk hart, dat zich in zijn kleed uit hoogheid of uit ijdelheid boven anderen verheffen wil.

Extravagantiën.

Zonderling gaat het in de Ned. Herv. kerk soms toe.

Te Nieuwe-Pekela heeft een predikant de socialisten gevraagd, bij hem in de kerk te komen, en na afloop van zijn preek in de kerk over die preek te debatteeren.

De *Ned.* meldde er dit van:

De bekende socialistische spreker L. M. Hermans bezocht Zaterdag en Zondag jl., de provincie Groningen en hield aldaar redevoeringen. Te Stadskanaal besprak hij de Jezus-figuur in het Heidendom, in het Christendom en in het Socialisme, en eenige zijner partijgenooten te Nieuwe-Pekela hadden bezoeken afgelegd bij godsdienstleeraars en predikanten ten einde dezen uit te noodigen de vergadering bij te wonen en naar aanleiding van het gesprokene te debatteeren.

Overal ontvingen zij een weigerend antwoord. De heer Jansonius, predikant bij de Ned. Herv. Gemeente te Nieuwe-Pekela, gaf echter te kennen dat hij er niets tegen had wanneer de socialisten zijne predikatie bijwoonden en men na afloop van den dienst bedenkingen tegen het gesprokene inbracht.

Dit gezegde had ten gevolge dat Zondagmorgen jl. Hermans met een twintigtal zijner partijgenooten in het kerkgebouw verscheen en de godsdienstoefening bijwoonde. Nadat de heer Jansonius over den Munsterschen vrede gesproken had en op de gewone wijze de godsdienstoefening was afgeloopen, trad de heer Hermans met den prediker in debat, waarvan wij een verslag in het „Volksdagblad" vinden. Bij vele kerkgangers moeten die discussiën een zonderlingen indruk hebben gemaakt.

Afgezien van de opvattingen van ds. Jansonius vragen wij waar het heen moet indien ook al in de kerk debat wordt toegestaan.

De prediker is daar om Gods Woord te verkondigen en daarbij is debat niet noodig. Zij die zich met de godsdienstige opvattingen van een predikant niet kunnen vereenigen, doen beter zich onder 't gehoor te begeven van een ander, wiens gevoelens zij deelen, dan door debat, vooral van socialistische zijde, de orde eventueel te verstoren.

En dit feit staat niet op zichzelf.

Te Eelde, zoo meldde onlangs de *Telegraaf*, is men voorstellingen in de kerk gaan geven.

Men schrijft ons uit Eelde:

't Is een koude, sneeuwerige avond. De torenklok slaat zeven en vóór de kerkdeur te Eelde verdringt zich eene menigte, brommend en pruttelend, stampend en vloekend, zooals eene menigte dat kan, die in de koude sneeuwjacht met nieuwsgierig verlangen voor eene gesloten deur staat te wachten. Eindelijk gaat de zware deur open en aller oogen staren in de diepe duisternis van het kerkgebouw, waar slechts een enkel lichtje, heel in de verte hen geruststelt, dat er toch iets te doen is. Ja zeker, de verwachting zal niet teleurgesteld worden. De advertentie in de courant en de aanplakbiljetten aan de boomen hebben dan wel waarheid vermeld, dat er nl. lichtbeelden in de kerk zullen vertoond worden. Het eerwaardige gebouw, dat eeuwenlang in den dienst van den Allerhoogste heeft stand gehouden, dat tientallen van geslachten in diepen ootmoed binnen zijne muren heeft zien opgaan, mag thans dienst doen als inrichting van publieke vermakelijkheid.

De kijklustige menigte dringt voorwaarts, maar wordt, pas over den drempel, tot staan gebracht door den wachter, die entree's moet inbeuren. 't Gaat dezen keer niet maar zóó of voor een cent voor de armen. Neen, er zal nu iets heel anders vertoond worden, dan dat alle Zondaagsche, en daarvoor moet men betalen. 't Publiek begint nu op den tast plaats te zoeken in de duisternis van 't feestgebouw en daarbij mankeert het niet aan stooten en dringen, vergezeld van de gebruikelijke uitroepen en vloeken. De achterste gelederen kunnen weldra het nachtlampje in 't koor der kerk niet meer zien schemeren. Geen nood! Ze gaan staan op de banken en als deze straks niet hoog genoeg blijken, wagen ze zich nog een trapje hooger op de lessenaars, die zich slecht tot staanplaats leenen, zoodat soms al een enkele waaghals naar beneden tuimelt. Eene reeks banale uitroepen begeleidt hem; dat alles natuurlijk zeer tot stichting van het publiek.

Intusschen zijn de ondernemers druk bezig met het stellen hunner machine op de gewijde nachtmaalstafel. De machine is nieuw en de platen zijn nieuw en er verloopt natuurlijk een tijd van proefnemingen, eer de artist en zijn werktuig aan elkander gewend zijn. Den organist wordt verzocht, intusschen tot vermaak van 't publiek een „deuntje" te spelen, maar die schijnt er al gauw genoeg van te hebben, want hij loopt weg. 't Rumoer rijst met het ongeduld; de artist schreeuwt soms eenige woorden, om de orde te handhaven; maar onder 't publiek zijn, helaas! ook bengels in de vlegeljaren en meisjes en — bij nacht zijn alle katten grauw! Eindelijk — daar gaat het dan toch! Het publiek reist onder geleide van zijn spiksplinternieuwen Lissone door Zwitserland, Oostenrijk en Amerika, en komt tot de conclusie, dat de wereld een chaos van mist en schemering en zijn montor een onervaren leidsman is. „Aanneme!" Ja, dat ontbrak er nog maar aan. Hoe jammer, dat er niet een borrel geschonken wordt!

Maar scherts ter zijde! De voorstelling is eindelijk afgeloopen; het publiek is uit de invulle kerk vertrokken, en 's anderen daags ruischen van diezelfde banken weer de lofzangen tot Gods eer naar boven. Welk een contrast! Men kan uit innerlijke overtuiging gelooven, wat men wil, zelfs niets gelooven, zonder daarom aanstoot te geven; maar zoo iets is eene bespotting van het hoogste en edelste beginsel, zoo iets is in staat het gemoed in opstand te brengen, zelfs van wie niet bijzonder godsdienstig gestemd is.

Misschien zou ik over dit feit gezwegen hebben, als het alleen stond, maar zulke vertoningen zijn in den laatsten tijd haast eene chronische kwaal geworden in ons hooge Noorden. Geene week bijna gaat er voorbij, of men leest in de couranten eene advertentie, dat er in deze of gene dorpskerk zulk eene bittere profanatie zal plaats hebben, en als men zijne afkeuring er over uitspreekt, verontschuldigt men de gewoonte met het feit, dat een professor en een dominé daarin zijn voorgegaan. En nu moge men ter hunner verontschuldiging aanvoeren, dat zij met het edelste doel zijn begonnen, men kan nooit weerleggen, dat zij de baan ontsloten hebben, dat zij de voorgangers zijn geweest van een troep beunhazen en kermisreizigers en zoo de kerk hebben opengezet voor de geldwisselaars!

Het is opmerkelijk, dat zelfs *niet*-kerkelijke bladen een open oog voor deze extravagantiën beginnen te hebben.

Toch sluipt het kwaad voort en voort.

De onderwijzersstand is reeds tamelijk sterk door het socialisme aangetast.

Nu begint het kwaad den predikantenstand aan te steken, en zal aldoor verder doordringen.

Reeds is weer een predikant om zijn socialistische uitlatingen *berispt*.

Voor Kootwijks Scholen.

Ingekomen bij Ds. HOUTZAGERS voor Kootwijk: Van N. N. te Putten, door Mej. C. Majet te Delft *f* 1; door de dames H. te Ede, ontvangen van Mej. M. te Putten *f* 2.50, voor Kootwijk.

Dringend verzoeken wij onze vrienden, te willen gedenken aan de groote behoefte die onze scholen hebben aan financieele steun.

Ds. J. H. HOUTZAGERS.

Uit de Pers.

In de *Friesche Kerkbode* bespreekt Dr. H. H. K. nogmaals de vraag, of men, met het Synodaal verband brekende, een attestatie mag opvragen, en zegt hiervan:

Men zal bij eenig nadenken spoedig gevoelen, dat dit opvragen van attestaties bij een Hervormden Kerkeraad feitelijk niet kan, omdat daarin een verloochening schuilt van ons beginsel. Hoe nuttig een maatregel in de praktijk ook blijken moge, ze ligt geoordeeld, wanneer ze voor de vierschaar der conscientie niet kan bestaan.

Om dit helder in te zien, behoeft men zich slechts twee dingen af te vragen: voureerst wat het overgaan uit de Hervormde Kerk naar de Gereformeerde Kerk zeggen wil, en ten tweede wat het opvragen eener attestatie beteekent.

Om met het laatste te beginnen. Een attestatie is een kerkelijk getuigschrift, waarin de Kerkeraad verklaart, dat de betrokken persoon godzalig is in wandel en zuiver is in belijdenis, en daarom aan eene Zusterkerk verzoekt dit belijdend lid als zoodanig te erkennen en te ontvangen, op grond dat de Kerken onderling in gemeenschap leven en éene belijdenis des Geloofs en Kerkenorde hebben. Of wil men nog liever. Volgens ons Gereformeerd Kerkrecht heeft men niet éene algemeene landskerk, waarvan men lidmaat is, zoodat men overal, waar men dit bewijs van lidmaatschap meebrengt, van zelf weer lidmaat wordt, maar bestaat in iedere stad en ieder dorp een zelfstandige Kerk des Heeren, waarvan men door „belijdenis des geloofs" het volle lidmaatschap verkrijgt. Gaat men nu door verhuizing naar eene andere plaats wonen, dan behoort men daar opnieuw als lidmaat van die Kerk te worden aanvaard door den Kerkeraad. Dit zou kunnen geschieden doordat men opnieuw belijdenis des geloofs aflegde. Maar wanneer de Kerk, waaruit men vertrekt, in één Kerkverband leeft met de Kerk, waar men heengaat, dan geldt de belijdenis daar afgelegd, krachtens gemeen accoord, ook in de Kerk, waar men komt. En vandaar dat de betrokken persoon een attestatie ontvangt, d. w. z. een bewijs, dat hij is toegelaten tot het Avondmaal, om dan op grond dezer attestatie in de Kerk, waar hij te wonen komt, als mondig lidmaat te worden ontvangen. Het spreekt dan ook wel van zelf, dat niet de eene Kerkeraad aan den anderen zulk een attestatie overzendt geheel buiten den betrokken persoon om, maar dat de attestatie moet worden opgevraagd door het vertrekkend lid en door hem moet worden ingediend bij den Kerkeraad, onder wiens opzicht hij zich nu wenscht te stellen.

Past men dit alles nu toe op het overgaan met attestatie uit de Herv. Kerk naar de Geref. Kerk, dan zal men toch zelf wel gevoelen, dat alles spaak loopt. Er is hier geen sprake van verhuizing naar een andere woonplaats, maar van een breken met een zondige Kerk om tot een zuivere Kerk over te gaan. Deze beide Kerken leven niet in verband, maar staan lijnrecht tegen elkander over. Ze hebben geen gemeenschappelijke belijdenis of Kerkenorde. En hoe zou dan een bewijs, door deze Hervormde Kerk afgegeven, wellicht door een modernen predikant of Kerkeraad, dat iemand onberispelijk is in leer en leven, voor onze Kerk *eenige waarde* kunnen hebben. Juist omgekeerd, een schriftelijk bewijs dat iemand als rustverstoorder en oproermaker tegen de wettige hoogere besturen was uitgeworpen en gebannen, dat zou wellicht een grond kunnen wezen voor een Gereformeerden Kerkeraad om zulk een broeder met open armen te ontvangen en te verklaren, dat na een martelaarschap om des geloofswille een nieuwe belijdenis overbodig was.

Zoo blijkt dus, dat een attestatie uit de Herv. Kerk voor een Gereformeerden Kerkeraad gelijk staat met scheurpapier, geen de minste waarde bezit, en dat het opvragen van die attestatie om die bij de Geref Kerk in te dienen, een volkomen overbodige daad is. Ja nog sterker, dat een Gereformeerde Kerkeraad, waaraan zulk een attestatie wordt aangeboden, deze niet eens aannemen kan of mag, maar eenvoudig behoort te verklaren, dat deze attestatie voor ons waardeloos is. Feitelijk geschiedt dit dan ook, doordat iedere Gereformeerde Kerkeraad verplicht is krachtens het besluit der Generale Synode van Amsterdam om degenen, die uit de Herv. Kerk overgaan opnieuw te onderzoeken naar belijdenis en wandel, een besluit dat juist op aandrang der vroegere Chr. Geref. broeders genomen is. Wie *opnieuw onderzoekt*, verklaart de meegebrachte attestatie van nul en geenerwaarde. En, men zal het ons toestemmen, aan de eene zijde te eischen dat men van de Herv. Kerk een attestatie opvrage en meebrenge en aan de andere zijde deze attestatie terstond daarna waardeloos te verklaren, is een onoprechtheid, die voor het aangezicht des Heeren niet bestaan kan. Onze vaderen hebben er dan ook nooit over gedacht zelfs om bij overgang uit de Roomsche of andere sectarische Kerken een attestatie te eischen.

En evenmin als de Kerkeraad zulk een attestatie vragen mag, mag ook de betrokken persoon, die uit de Hervormde Kerk overkomt, dit doen, wil hij oprecht en eerlijk blijven voor God en menschen. Immers zal zulk een overgang geen schijn maar waarheid zijn, dan moet iemand tot de overtuiging zijn gekomen, niet dat de Geref. Kerk beter is, of dat daar een predikant optreedt, die meer naar zijn hart spreekt, maar dat de Kerkeraad, dien hij dusverre erkende als over hem staande, in oproer verkeert tegenover den wettigen Koning der Kerk, zich een macht aanmatigt, die hem niet toekomt, en dat de Kerkeraad der Geref. Kerk de ware raad is, door Christus gesteld, om zijn gemeente te besturen, de wettige Kerkeraad dien ook hij heeft te erkennen en gehoorzamen. Wie tot die overtuiging is gekomen en daarom met de Herv. Kerk breekt, kan geen enkele daad meer doen, ook niet bij het scheiden, waardoor hij dien vroegeren Kerkeraad nog als *wettigen* Kerkeraad zou erkennen. En waar juist in het vragen van attestatie, d. w. z. van het bewijs, dat men onberispelijk is in leer en leven, een *erkenning* ligt van den Kerkeraad, alsof deze gerechtigd ware om daarover te oordeelen, kan iemand, die helder doordenkt, wanneer hij met de Herv. Kerk breekt, zulk een aanvrage niet doen. Voor zooverre ons bekend is, heeft dan ook geen der Vaderen der scheiding, toen zij braken met de „valsche Kerk", er ook maar over gedacht om bij deze nog eerst een attestatie te gaan vragen. Zij voelden nog te diep de gruwelijke zonde van de Synodale hierarchie om met haar in welken vorm of gestalte ook eenige gemeenschap te willen hebben. En eerst later, toen de tegenstellingen verflauwden, kwam dit vragen van attestatie allengs is zwang. Misschien mede om daardoor gedekt te zijn tegenover den burgerlijken rechter, die anders rekende, dat men nog tot de Herv. Kerk behoorde.

Toch erkent de schrijver, dat hiermeê niet *alles* gezegd is, en voegt er daarom deze twee opmerkingen aan toe:

Maar hoe scherp wij ook op grond van ons beginsel moeten veroordeelen het vragen van een attestatie om uit de Hervormde Kerk naar de Gereformeerde Kerk over te gaan, ons oog is daarom niet gesloten voor de practische bezwaren, die door ons in het begin genoemd zijn. Vooral in Friesland, waar zoo vele ongedoopte personen voorkomen of personen, die niet eens weten of zij gedoopt zijn, zal het zeer zeker noodig zijn, dat de Kerkeraden een *doopbewijs* van de Herv. Kerk eischen. De *doop* in de Herv. Kerk wordt door onze Kerken erkend; van daar dat de Kerkeraad volstrekt niet zijn beginsel verloochent, wanneer hij vraagt om een schriftelijk bewijs, dat de doop geschiedt is. En ook de betrokken persoon kan dit bewijs gerust aanvragen, omdat in deze aanvrage allerminst een erkenning ligt van den Kerkeraad op dat oogenblik. Hij vraagt alleen een getuigenis, dat in het doopboek zijn naam vroeger werd opgeteekend, maar geen verklaring, dat de Kerkeraad hem thans acht zuiver in wandel en belijdenis" te zijn. Bovendien brengt dit *doopbewijs* meteen de gelegenheid mede om te onderzoeken of de doop metterdaad is bediend naar de instelling van Christus. Iets waarop de Kerkeraden wel meer dienden te letten dan dusverre geschied is.

En wat het tweede bezwaar betreft, dat iemand, die zijn attestatie niet opvraagt, nominaal lid blijft der Hervormde Kerk en van deze halfslachtige positie door karakterlooze lieden misbruik kan worden gemaakt, om een achterdeur open te houden, wij erkennen, dat ook dit bezwaar gegrond is, en zouden de vraag of de Kerkeraad in zulke gevallen niet eischen kan, dat de betrokken persoon schriftelijk kennis geeft aan den Hervormden Kerkeraad, dat hij met dezen gebroken heeft en den Kerkeraad der Geref. Kerk erkent, niet ontkennend durven beantwoorden. Nu reeds wordt aldus gehandeld, wanneer de Herv. Kerk kerkelijke belasting heft van al de leden, die op haar boek staan, ten einde door den kantonrechter niet te worden veroordeeld. En als het mag om een geldelijk belang, dan mag dit zeer zeker nog meer om een geestelijk belang. Zulk een verklaring is echter gansch iets anders dan het vragen van eene attestatie, het is eene openlijke acte, waardoor men te kennen geeft dat men den Kerkeraad der Herv. Kerk niet langer als raad van Christus' Kerk erkent.

Hoofdzaak is hier, gelijk Dr. K. aantoont, dat men recht inzie wat de beteekenis van een attestatie is.

Langen tijd zag men daarin een soort *paskaart*, die men nu eens bij deze, dan bij die kerk afgaf, als identiteitsbewijs, en die men dan ook terugvroeg bij het scheiden.

Zoodra echter is de geestelijke beduidenis van de attestatie niet weer ingezien, of zelfs de mogelijkheid van het opvragen eener attestatie van een College dat men ambtelijk ophoudt te erkennen, valt vanzelf weg.

Officieele Berichten.

(Met verkorting uit het Kerkblad van 11 Maart '98.)

L. S.

Bij dezen brengt ondergeteekende ter kennisse van alle belanghebbenden, dat hij met de Mei-vergadering der Classe Klundert *ophoudt* te zijn Consulent van Antwerpen, Deputaat voor Antwerpen, en Zendingsdeputaat tot opwekking van den zendingsijver in de Zuidelijke Provinciën, voor welke, tijdelijk nog door hem bekleede, deputaatschappen in de genoemde vergadering zijn opvolger zal worden aangewezen. Hij grijpt deze gelegenheid aan, om de betrokken belangen, zooals van Antwerpen als van de Zending nogmaals TEN ZEERSTE EEN IEDER AAN TE BEVELEN; OOK DEN ZOO GROOTEN NOOD VAN ANTWERPEN. — Bovendien voegt hij even hieraan toe, ter voorkoming van misverstand, dat hij (natuurlijk) evenzeer als vroeger, — al is het nu zonder officieel mandaat, — bereid is de kerken en Classen der Zuidelijke Provinciën te dienen inzake de Zending, wanneer dit door haar mocht worden begeerd.

J. H. FERINGA.

Zaandam, 5 Maart 1898.

Kort Verslag van de Classis Leiden gehouden den 10en Februari.

De commissie van Lisse, op de vorige vergadering benoemd, kon niets doen, daar de beide fracties der Oud Geref. een weigerend antwoord zonden.

De kerken te Hillegom en Sassenheim zullen nu onderzoeken, of er te Lisse iets gedaan kan worden, om de Geref. te vergaderen en de rechte kerkformatie te verkrijgen.

Bij de rondvraag naar Art. 41 D. K. wordt door de kerkeraden te Boskoop nog meegedeeld, wat er sinds de laatste Classe geschied is in de zaak der ineensmelting. Er is wel gecorrespondeerd maar men is toch niet verder gekomen.

Enkele kerken vragen nog advies in moeielijke gevallen, waarmede deze rondvraag wordt beeindigd.

Kort Verslag van de Vergadering der Classis Brielle, gehouden den 24 Februari 1898.

Door een lid der Geref. kerk van O.-Beijerland wordt een aanklacht ingediend tegen zijn kerkeraad, wegens niet ontheffing van censure op hem toegepast. Nadat de bezwaarde en daarna de kerkeraad is gehoord, en deze zaak breedvoerig is behandeld, besluit de vergadering, uitgenomen een formeele fout die begaan werd, de handelingen des kerkeraads goed te keuren; en oordeelt, dat die censure vooralsnog moet blijven gehandhaafd, daar blijkbaar boetvaardigheid nog ontbreekt.

Komt in behandeling een bezwaarschrift van een ander lid dier zelfde kerk tegen den kerkeraad, wegens ontzegging van het gebruik der Sacramenten. Ook in deze aangelegenheid moet de vergadering den kerkeraad in 't gelijk stellen; waarvan aan den bezwaarde zal worden kennis gegeven.

Hoezeer het ook is te bejammeren, blijkt uit de mededeelingen, dat kerk A te Vlaardingen voor ineensmelting met kerk B nog niet rijp is: waarom daartoe nog niet kon worden overgegaan.

Buitenland.

Duitschland. Uit de Beijersche landskerk.

De constitutie van het koninkrijk Beijeren waarborgt den burgers conscientie vrijheid, doch geen vrije uitoefening van hun godsdienst. Daarom mag men in Beijeren vrij een huisgodsdienstoefening houden, maar wanneer eenige gezinnen willen samenkomen tot uitoefening van hun godsdienst, dan moet de koning daartoe verlof verleenen en verbiedt alle geheime samenkomsten onder voorwendsel van uitoefening van godsdienst.

Men hield het er ook voor dat elke samenkomst om Gods woord te onderzoeken, elke stichtelijke bijeenkomst, waaraan leden uit meer dan een gezin deelnamen, door de regeering verboden waren. Het was wel mogelijk om samenkomsten te houden behalve de officieele godsdienstoefeningen der gemeente, doch deze moesten dan door het consistorium worden toegestaan, ze behoorden door een predikant of een hulpprediker worden geleid, ze mochten alleen plaats hebben in een kerkgebouw of in de woning van een predikant, nooit in een huis van een particulier; ook was het noodig dat tijd en plaats van den kansel bekend gemaakt werd, dat de kerkelijke en de wereldlijke overheid deze goedgekeurd hadden; dat de plaatselijke overheid daarvan afwist en dat behalve de vertegenwoordigers van de overheid elk lid der gemeente er bij kon tegenwoordig zijn.

In 1889 kwam te Bayreuth een Generale synode samen, op welke vergadering de regeering verzocht werd om de constitutie te wijzigen. De volgende feiten werden in die vergadering vermeld:

In twee woningen van verschillende platte-